

Попельнюк Ю.П.,
Національний науковий центр «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України
Науковий керівник: Спіцина Г.О.,
докторка юридичних наук, професорка, перший заступник директора
Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України
м. Харків, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ КОРИСЛИВО- НАСИЛЬНИЦЬКІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Статистичні показники облікованої злочинності засвідчують, що кримінальні правопорушення проти власності впродовж останнього десятиріччя характеризуються сталою тенденцією до зростання. Нашу увагу привертають ті з них, що посягають одночасно і на суспільні відносини у сфері захисту приватної власності, і ті, що охороняють життя та здоров'я особи від будь-яких протиправних посягань, тобто грабежі, розбої та вимагання. Окрім шкоди, яка настає через кримінально-протиправні дії антисоціальних елементів, не можна оминати увагою ще й той факт, що корисливо-насильницькій злочинності притаманні: 1) рецидивізм; 2) груповий характер учинення, у тому числі злочинними угрупованнями; 3) високий рівень протидії розслідуванню та судовому розгляду, що передусім пов'язаний із незаконним впливом на учасників кримінального провадження, а також представників правоохоронних органів, які також стають потерпілими від кримінальних правопорушень, учинення яких зумовлено їхньої професійною діяльністю; 4) використання як знаряддя вчинення злочину зброї та боєприпасів; 5) вразливість потерпілих; 6) високий рівень психо-емоційної травматизації постраждалих через учинення злочину та подальшої участі в кримінальній процесуальній процедурі тощо. Отже, такі чинники актуалізують потребу вдосконалення криміналістичного забезпечення корисливо-насильницьких злочинів.

На шляху підвищення ефективності діяльності сектору безпеки необхідно визначити ті проблемні напрями діяльності, що потребують свого вдосконалення

в контексті забезпечення виконання завдань кримінального провадження у корисливо-насильницьких злочинах. На нашу думку, активізації потребують такі напрями діяльності:

1. Створення та розвиток інституту відшкодування шкоди особам, які постраждали від корисливо-насильницьких злочинів, особливо в тих кримінальних правопорушеннях, де не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення.

2. Вироблення дієвих механізмів нейтралізації протидії виявленню та розслідуванню кримінальних правопорушень, особливо тих форм, що реалізуються злочинними угрупованнями. З цього приводу погоджуємося з позицією В. К. Лисиченка та Р. М. Шехавцова, що наукові розробки, предметом дослідження яких є засади криміналістичного забезпечення нейтралізації протидії розслідуванню, мають включати в себе такі структурні компоненти:

- теоретичні основи вчення про протидію розслідуванню (об'єкт і предмет дослідження; цілі, що досягаються; завдання, що одержують своє вирішення в рамках учення про протидію розслідуванню; функції цього вчення, виходячи із завдань криміналістики; методологія вчення про протидію розслідуванню);

- систему понять, котра описує протидію розслідуванню та засади її подолання;

- класифікацію форм і способів протидії розслідуванню злочинів з описанням типових матеріальних слідів та інших відображень взаємодії інформаційного характеру, що залишаються за результатами їх застосування, і характеру впливу цих способів на носії інформації, котрі мають доказове значення;

- систему правових і криміналістичних засобів подолання різних способів протидії розслідуванню [1, с. 266-267]. Таким чином, і при розробці системи положень щодо нейтралізації протидії розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, доцільно керуватися окресленою моделлю теоретичних положень.

3. Удосконалення правових засад протидії корисливо-насильницькій злочинності. Як з цього приводу слушно зазначає І. С. Поляков, законодавча база такої діяльності має бути адекватною,

адаптивною, безпрогальною, що засвідчує потребу прийняття базового закону «Про засади державної політики у сфері протидії злочинності», котрим визначалися б системні цілі, принципові підходи, принципи здійснення кримінально-превентивної діяльності, управління у сфері протидії злочинності [2, с. 239].

4. Проведення наукових розвідок у контексті вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо протидії злочинності. Відповідні наукові пошуки підлягають обов'язковому впровадженню у практичну діяльність, бо інакше сформульовані висновки матимуть декларативний характер.

5. Удосконалення механізмів забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, визначених у відповідному профільному законі. Зокрема, для уніфікації порядку застосування заходів безпеки, нормативного закріплення потребують обставини, котрі засвідчують достатність підстав для їх застосування.

6. Розширення у практичній діяльності щодо розслідування корисливо-насильницьких злочинів напрямів взаємодії з носіями спеціальних знань та ін.

Отже, попри низку кроків на шляху впровадження в практичну діяльність апробованих механізмів протидії злочинності, наша держава, увесь механізм держави, досі перебувають на шляху свого становлення. Зараз, в умовах загарбницької війни країни-агресора та у майбутньому – під час повоєнного відновлення держави, важливо бути готовим до постійного вдосконалення та переформатування та вдосконалення правових та організаційних засад діяльності. На нашу думку, окреслені напрями діяльності є актуальними до подальшого практичного впровадження. Це можливо лише на підставі комплексного підходу органу законодавчої ініціативи та сектору безпеки, а також докладання зусиль інших державних установ і неурядових організацій. При цьому важливо, щоб правоохоронні органи також тяжіли до підвищення свого професійного рівня, удосконалення механізмів практичної діяльності, дотримувалися міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав людини та здійснення правосуддя.

Перспективи подальших досліджень мають полягати в розробці конкретних правових положень щодо практичної реалізації згаданих напрямів діяльності.

Список використаних джерел:

1. Лисиченко В. К. Проблеми теорії та практики подолання протидії розслідуванню окремих різновидів злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями: монографія / В.К. Лисиченко, Р.М. Шехавцов. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. 344 с.

2. Поляков І. С. Протидія організованій корупційній злочинності у секторі безпеки та оборони України: системні зміни правових засад. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 32 (2). С. 232–241. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.14>.